

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Йорданка Златева Бибина

за дисертационния труд на Габриела Бориславова Котоманова за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1 Филология. Научна специалност: № 05.04.06. Литература на народите на Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия (Албанска литература)

Албанската литература все още е сравнително слабо изследвана в българската наука, особено съвременната. Дисертационният труд на Габриела Бориславова Котоманова е опит да се представят основните тенденции в литературата на Албания след 1991 г., тоест, в един доста близък период, което дава възможност за сравнения с останалите балкански литератури, в един европейски контекст.

Темата „Основни тенденции в литературата на Албания след 1991 г.: идентичност, емиграционни практики и обмен на модели“ без съмнение е дисертабелна и значима с оглед осветляването на една макар и съседна, но малко позната литература., Наред с хронологията на развитието на албанската литература, изследването е фокусирано върху три основни проблема – идентичност, емиграция и взаимовръзката на албанската литература със съвременните тенденции в света на литературата чрез вписването в моделите на gender- изследванията, постмодернизма, синкретизма. Това предопределя и особения интердисциплинарен подход на докторантката и използването на различни научни методологии – на сравнителното литературознание, теорията на литературата, тематологията, историята на литературата, рецепционна естетика, превод, език (дву – или триезичие на писането).

Разполагането на изследването едновременно в три полета – литературна критика, литературна теория и литературна история, е трудна задача, с която докторантката се е справила, тръгвайки от теоретичните основи на разглеждания в съответните глави и /параграфи проблем, и преминавайки към явленията, авторите, произведенията конкретно в самата албанска литература. Важен принос е разглеждането на литературата на диаспората, доколкото значителни маси албанско население са извън пределите на самата държава, не на последно място и поради масовите емиграции след падането на тоталитарния режим. Авторката правилно отбелязва, че това се е превърнало не само в тема на белетристиката, но и в съдба на част от творците, започвайки от самия Исмаил Кадаре.

Габриела Котоманова използва всички достъпни извори и изследвания – албански, македонски/косовски, италиански, български и др., описани и анализирани в историографската част на изследването ѝ. В значителна степен тя стъпва върху албанската литературна критика, което обогатява изследването, тъй като дава и поглед върху развитието на този жанр, тясно свързан с литературата.

В исторически план изследователката се е справила с поставената си задача да очертае спецификата на литературния развой в Албания и последствията от десетилетията на комунистическата цензура и изолация, както тя правилно отбелязва, „разрушаваща нормалния литературен процес“ (стр. 43). Тя очертава правомерно особеността на задачите на литературата, избуяла непосредствено в годините след падането на тоталитаризма, а именно – да бъде възстановена „нишката“, свързваща отделните литературни периоди, осмисляне и преоценка на наследството, изваждане на „бял свят“ на непубликувани творби на автори-дисиденти.

Проблемът за идентичността, основен за албаноезичните общности и извън страната (албански етнически групи извън Албания, в Македония), историческата диаспора в Италия и Гърция, анализиран в глава втора, е разработен успешно, като правомерно поставя въпроса за съотношението „албанска идентичност/ идентичност на албанската литература“ (стр. 60 и следващите), особено в творчеството на И. Кадаре. Тук би могла да се обоснове направената по-нататък ви изложението обосновка на употребата на термина „ориентализъм“. Като цяло обаче, главата добре представя проблемите на културната памет, връщането на чувствителността към собственото „аз“ (автостереотипа). Подчертано е и съотношението – национална-балканска-европейска идентичност (стр. 70). Частта за Кадаре е несъмнен успех за докторантката. Ценен е и нейният извод, че в албанския случай идентичността може да бъде „индивидуална, множествена или липсваща“, като всичките аспекти са обхванати и потвърдени от литературните текстове, приведени от авторката (стр. 104 и сл.), като същевременно тя обосновава и необходимостта литературата да служи като инструмент за изграждане на културна идентичност.

С тази тема е свързана и темата за емиграцията. В разработката си докторантката включва и емпирично проучване на основата на анкети с редица албански автори, което също допринася за открояване важността на темата в албанската литература. Същевременно тя не пропуска да засегне друг много съществен аспект - съдбата на твореца-емигрант. Интересен е изводът ѝ при ситуиране на тази литература „между Албания и Европа“ (стр. 128), което би могло да се чете и като ситуиране между

„Балканите и Европа“ в един по-широк контекст. Тя достига до верния извод, че „съвременната литература на Албания преодолява териториалните граници на държавата като достига и включва множество опорни центрове в чужбина“ (стр. 133)

Подборът на авторите, представени в отделните глави – общо четири, е много удачен и анализът на творчеството им в различните дискурси (идентичност, миграция, глобални тенденции, отваряне на литературата) е съществен принос на докторантката. Наред с Исмаил Кадаре, са анализирани водещи имена, жени-писателки, поставящи остри социални проблеми и автори, успели да излязат на международното литературно поле и да попаднат в полезрението на европейската литературна критика, което е значително постижение за една от „малките“ и недотам познати от Запада балкански литератури.

Похвална е амбицията на докторантката Габриела Котоманова да се опита да проследи корелацията между световните тенденции и проявлението им или следването им в албанската литература. Изследването е ценно потвърждение на лансираната от Боян Ничев теория за „литератури от айсбергов тип“, към който в резултат от направения от нея анализ се причислява и албанската литература. Всяко едно от теченията или „моделите“ е презентирано и в по-общ теоретичен план, което подпомага ситуирането му в конкретната реализация и проявление в самата албанска литература. Проследена е проекцията на „джендър“ тематиката в литературата, постмодернизма, синкретизма и размиването на границите между изкуствата, като не е пропуснато и особено актуалното медийно влияние и битуването на текстове в интернет пространството като характерни за нашето динамично съвремие процеси. В направените изводи тези влияния на глобализма и тяхната роля се подчертава, че те променят облика на литературата на Албания и изваждат от „рамката на локалното, за да я приобщят към световния литературен развой“ (стр. 168-174). Тя подчертава отварянето на местното и синхронизирането му със световните тенденции (стр. 155).

Могат да се отправят някои забележки към труда, като например, известната несистематичност в изложението, използването на някои недоизяснени понятия, като „ориентализъм“, „сформиране“ вместо „формиране“ на идентичност, „пряко пропорционално отношение“ и др. Бих препоръчала и изчистване от някои смислови повторения, преминаващи от една глава в друга, от увода в заключението и прочее, при един последващ прочит или подготовка за печат. На определени места се чувства нуждата и от по-задълбочен анализ, а не само „плъзгане“ по повърхността на сюжетните линии, при разглеждане на тематологията в последната глава, например, където

явленията са по-скоро маркирани, и липсва дълбочината на анализа. Но това е компенсирано от общия панорамен поглед, който в крайна сметка създава доста плътна картина на албанската литература в разглеждания период.

След като се запознах с цялостната научна и публикационна дейност на докторантката Габриела Бориславова Котоманова и на основата на гореизложеното, смятам, че предложеният труд има нужните качества за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1 Филология/ Научна специалност: № 05.04.06. Литература на народите на Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия (Албанска литература).

Доц. д-р Йорданка Бибина
ИБЦТ, БАН

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.